

HOTĂRÎRE

pentru controlul constituționalității art.II alineatul doi din Legea nr.186-XVI din 29 iunie 2006
“Pentru modificarea și completarea Legii nr.1225-XII din 8 decembrie 1992 privind reabilitarea
victimelor represiunilor politice” și art.12 alineatul opt din Legea nr.1225-XII
din 8 decembrie 1992 în redacția Legii nr.186-XVI din 29 iunie 2006

nr. 16 din 12.06.2007

Monitorul Oficial nr.86-89/14 din 22.06.2007

* * *

În numele Republicii Moldova,
Curtea Constituțională în componența:
Dumitru PULBERE - președinte
Alina IANUCENCO - judecător
Victor PUȘCAȘ - judecător
Elena SAFALERU - judecător-raportor
Ion VASILATI - judecător

cu participarea Victoriei Botnariuc, grefier, Vitalie Nagacevschi, reprezentantul autorului sesizării Gheorghe Susarenco, deputat în Parlament, Ion Mîțu, reprezentantul permanent al Parlamentului, și Nicolae Eșanu, reprezentantul permanent al Guvernului la Curtea Constituțională, călăuzindu-se de art.135 alin.(1) lit.a) din Constituție, art.4 alin.(1) lit.a) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.4 alin.(1) lit.a) și art.16 alin.(1) din Codul jurisdicției constituționale, a examinat în ședință plenară deschisă dosarul pentru controlul constituționalității art.II alineatul doi din Legea nr.186-XVI din 29 iunie 2006 “Pentru modificarea și completarea Legii nr.1225-XII din 8 decembrie 1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice”¹ și art.12 alineatul opt din Legea nr.1225-XII din 8 decembrie 1992 “Privind reabilitarea victimelor represiunilor politice”² în redacția Legii nr.186-XVI din 29 iunie 2006.

¹ M.O., 2006, nr.126-130, art.601

² Monitor, 1992, nr.12, art.363

Drept temei pentru examinarea dosarului a servit sesizarea deputatului în Parlament Gheorghe Susarenco, depusă la 15 decembrie 2006, în conformitate cu prevederile art.24 și art.25 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.38 și art.39 din Codul jurisdicției constituționale.

Prin decizia Curții Constituționale din 25 decembrie 2006 sesizarea a fost acceptată spre examinare în fond.

Examinînd materialele dosarului, punctele de vedere comunicate de Parlament, Președintele Republicii Moldova, Guvern, Ministerul Justiției, Ministerul Finanțelor, Procuratura Generală, Curtea Supremă de Justiție, Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova, audiind informația prezentată de judecătorul-raportor și argumentele expuse de participanții la proces, Curtea Constituțională

a constatat:

1. La 29 iunie 2006 Parlamentul a adoptat Legea nr.186-XVI “Pentru modificarea și completarea Legii nr.1225-XII din 8 decembrie 1992 privind reabilitarea victimelor represiunilor politice” (în continuare - Legea nr.186-XVI și, respectiv, Legea nr.1225-XII).

În redacția nouă, art.12 din Legea nr.1225-XII stipulează restituirea bunurilor, recuperarea valorii acestora prin achitarea de compensații persoanelor supuse represiunilor politice.

Potrivit alineatului opt al art.12, care face obiectul sesizării, în cazul cînd valoarea bunurilor care nu s-au păstrat sau nu pot fi restituite în natură nu depășește suma de 200 mii lei, plata compensației poate fi eșalonată pe o perioadă de pînă la 3 ani, iar în cazul cînd valoarea acestor bunuri depășește suma de 200 mii lei - pe o perioadă de pînă la 5 ani.

Art.II alineatul doi din Legea nr.186-XVI, contestat, prevede că sub incidența prezentei legi nu cad persoanele supuse represiunilor politice și ulterior reabilite care au fost despăgubite pînă la intrarea în vigoare a prezentei legi.

2. Autorul sesizării consideră că prevederile art.II alineatul doi din Legea nr.186-XVI contravin normelor constituționale cuprinse în art.16 alin.(2), art.46 alin.(1), (2) și (3) și art.54 alin.(2) din Constituție, precum și art.17 din Declarația Universală a Drepturilor Omului.

În argumentarea sesizării el susține că dispozițiile legale criticate încalcă principiul egalității cetățenilor în fața legii, deoarece dezavantajează persoanele supuse represiunilor politice și ulterior reabilite, care au fost despăgubite în baza prevederilor Hotărîrii Guvernului nr.338 din 26 mai 1995, declarate neconstituționale prin Hotărîrea Curții nr.41 din 20 iulie 1999, în raport cu cele care urmează a fi despăgubite în baza Legii nr.186-XVI. În opinia sa, cei despăgubiți nu au primit o recompensă reală pentru bunurile care le-au fost confiscate sau naționalizate, încalcându-li-se dreptul de proprietate.

Aceleași motive de neconstituționalitate expune autorul sesizării și cu referire la dispozițiile art.12 alineatul opt din Legea nr.1225-XII în redacția Legii nr.186-XVI.

3. Examinînd dispozițiile contestate prin prisma Constituției, în raport cu legislația națională și actele internaționale cu privire la drepturile și libertățile fundamentale ale omului, Curtea reține următoarele.

Art.46 alin.(1), (2) și (3) din Constituție, art.17 din Declarația Universală a Drepturilor Omului³, precum și art.1 din Protocolul adițional la Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale⁴ declară dreptul la proprietate privată și garantează protecția acesteia. Potrivit normelor menționate, orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor. Nimeni nu poate fi expropriat decît pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire. Avera dobîndită licit nu poate fi confiscată.

³ Tratatate internaționale, 1998, vol.I, pag.11

⁴ Ibidem, pag.359

Principiul supremației dispozițiilor constituționale referitoare la regimul juridic general al proprietății, ca de altfel și cel al supremației legii fundamentale, prevăzut de art.7 din Constituție, nu poate aduce atingere principiului constituțional al neretroactivității legii. În dezvoltarea acestui raționament Curtea subliniază că principiul supremației Legii Supreme nu poate fi invocat cu referire la o lege anterioară Constituției din 1994, pretinzîndu-se că încalcă reguli instituite de Constituție, deoarece aceste reguli nu erau în vigoare la data cînd legea a fost adoptată - în speță Legea nr.1225-XII.

Prin urmare, principiile constituționale privind protecția proprietății, exproprierea în condițiile legii și repararea prejudiciului cauzat de o autoritate publică, statuate de art.46 alin.(1), (2) și (3), art.53 alin.(1), art.54 alin.(2) din Constituție, nu pot fi raportate la circumstanțele referitoare la confiscarea, naționalizarea sau deposedarea în alt mod de avere în perioada represiunilor politice.

Obligația privind restituirea bunurilor și recuperarea valorii bunurilor prin achitarea de compensații persoanelor supuse represiunilor politice ia naștere doar atunci cînd statul consideră că este capabil să o onoreze. Republica Moldova și-a propus să diminueze consecințele represiunilor politice, angajîndu-se să repună în drepturi persoanele supuse represiunilor politice și să despăgubească cetățenii săi prejudiciați. Adoptarea, la 8 decembrie 1992, a Legii nr.1225-XII "Privind reabilitarea victimelor represiunilor politice", care prevedea restituirea averii confiscate sau naționalizate persoanelor reabilite, a fost o opțiune politică și morală a Parlamentului, organ reprezentativ suprem și legislativ al țării. Acest act a materializat principiul universal de drept privind inadmisibilitatea deposedării persoanei de proprietatea sa, decît pentru o cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

La 26 mai 1995 Guvernul a adoptat Hotărîrea nr.338 "Cu privire la restituirea averii, recuperarea valorii ei și achitarea compensațiilor persoanelor supuse represiunilor"⁵ (în continuare - Hotărîrea Guvernului nr.338), prin care a stabilit modul de restituire către persoanele reabilite a averii nelegitim confiscate, de recuperare a valorii ei și a instituit plafonul de acoperire a prejudiciilor cauzate.

⁵ M.O., 1995, nr.38 - 39, art.288

Prin Hotărîrea nr.41 din 20 iulie 1999⁶ Curtea Constituțională a declarat contrare dispozițiilor art.6 și art.72 din Constituție prevederile punctelor 2 și 3 din Hotărîrea Guvernului nr.338, care stabileau

modul și mărirea compensațiilor pentru bunurile confiscate sau naționalizate, întrucât conțineau norme juridice primare care se instituie exclusiv prin lege.

⁶ M.O., 1999, nr.80 - 82, art.52

De asemenea, Curtea a calificat sumele compensațiilor, plafonul cărora varia între 200 lei și 90 lei, acordate familiilor deportate, ca fiind derizorii, aceste prevederi intrând în contradicție cu dispozițiile art.53 alin.(1) din Constituție.

4. Legea nr.186-XVI a fost adoptată în executarea Hotărârii Curții Constituționale nr.41 din 20 iulie 1999, Parlamentul conformându-se astfel art.72 alin.(3) lit.i) din Constituție, care stipulează că regimul juridic general al proprietății se reglementează prin lege organică.

Constituția apără persoana vătămată într-un drept al său de o autoritate publică, persoana vătămată fiind îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins, anularea actului, precum și repararea pagubei (art.53 alin.(1). Normele cu privire la aceste relații, metodele de despăgubire și cuantumul reparațiilor fac resortul unei legi organice și țin de competența legislativului.

Legea nr.186-XVI nu prevede plafonul minim, nici cel maxim al cuantumului reparațiilor pentru prejudiciul material cauzat cetățenilor prin represiunile politice.

Având în vedere posibilitățile financiare ale statului și faptul că recuperarea valorii bunurilor care nu s-au păstrat sau nu pot fi restituite în natură se efectuează în primul rând în limitele bugetelor unităților administrativ-teritoriale, eșalonarea plății compensației pe o perioadă de pînă la 3 sau 5 ani (art.12 alineatul opt din Legea nr.1225-XII) constituie o garanție a repunerii victimelor represiunilor politice în drepturile de proprietate și reparării pagubelor în sensul art.53 alin.(1) din Constituție. Prin urmare, aceste dispoziții legale sînt conforme art.46 și art.54 din Constituție.

Prevederile art.12 alineatul opt din Legea nr.1225-XII, în redacția Legii nr.186-XVI, nu pot fi raportate la prevederile punctelor 2 și 3, declarate neconstituționale, din Hotărîrea Guvernului nr.338. Conform teoriei generale a dreptului privind aplicarea actului normativ în timp, legea adoptată se bucură de prezumția constituționalității, ca și orice act al unei autorități publice, care este prezumat legal pînă la infirmarea acestui fapt. Prevederile punctelor 2 și 3 din Hotărîrea Guvernului nr.338 au activat în mod legal în intervalul de timp 26 mai 1995, data adoptării acesteia, și 20 iulie 1999, data pronunțării Hotărîrii Curții Constituționale nr.41.

Potrivit art.140 din Constituție, precum și art.28 alin.(2) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, actele legale și alte acte normative sau unele părți ale acestora declarate neconstituționale devin nule și nu se aplică din momentul adoptării hotărîrii respective a Curții Constituționale. Art.26 alin.(7) din Legea cu privire la Curtea Constituțională stipulează expres că hotărîrile Curții produc efect numai pentru viitor.

Dispoziții similare inserează art.47 alin.(1) lit.b) din Legea nr.780-XV din 27 decembrie 2001 "Privind actele legislative"⁷, art.19 lit.b) din Legea nr.317-XV din 18 iulie 2003 "Privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale"⁸, conform cărora acțiunea actului normativ încetează dacă acesta este declarat neconstituțional sau ilegal prin hotărîrea definitivă a instanței competente.

⁷ M.O., 2002, nr.36-38, art.210

⁸ M.O., 2003, nr.208-210, art.783

În context Curtea observă că, pentru executarea unor prevederi din Legea nr.1225-XII, cu modificările și completările ulterioare, la 5 iunie 2007 Guvernul a adoptat Hotărîrea nr.627⁹, prin care a aprobat Regulamentul privind restituirea valorii bunurilor prin achitarea de compensații persoanelor supuse represiunilor politice, precum și achitarea compensației în cazul decesului ca urmare a represiunilor politice, și a abrogat Hotărîrea Guvernului nr.338, cu excepția punctului 16.

⁹ M.O., 2007, nr.78-81, art.656

5. Dispozițiile art.II alineatul doi din Legea nr.186-XVI stipulează expres că persoanele care au fost despăgubite prin legea veche nu pot beneficia din nou de acest drept. Aceste prevederi nu elimină și nu limitează dreptul persoanelor supuse represiunilor politice la despăgubire, ci dau expresie principiului, potrivit căruia nimeni nu poate cere de două ori repararea aceluiași prejudiciu, aplicîndu-se față de persoanele care au primit despăgubiri în volum deplin, conform legislației în vigoare la momentul

aparitiei dreptului. Cetătenii care nu au fost despăgubiți integral în baza legii vechi pot cere repararea prejudiciilor în partea în care consideră că sînt îndreptățiți.

În hotărîrile sale anterioare Curtea s-a pronunțat asupra necesității respectării principiului neretroactivității legii. În Hotărîrea nr.32 din 29 octombrie 1998¹⁰ Curtea a relevat următoarele: “Efectul legii în timp este ghidat de principiul activității legii, potrivit căruia legea se aplică tuturor faptelor în timpul în care se află în vigoare, are eficiența deplină din momentul intrării în vigoare și pînă la abrogarea ei. Legea nu se aplică faptelor săvîrșite înainte de intrarea ei în vigoare, adică nu are caracter retroactiv. Ea dispune numai pentru prezent și viitor și nu are efecte juridice pentru trecut... Consacrat expres în art.22 din Constituție, principiul neretroactivității legii urmărește protejarea libertăților, contribuie la adîncirea securității juridice, a certitudinii în raporturile interumane. Principala valoare a ordinii de drept constă în posibilitatea oferită fiecăruia de a-și conforma comportamentul regulilor dinainte stabilite”.

¹⁰ M.O., 1998, nr.100-102, art.42

În baza principiului neretroactivității actului normativ, Curtea nu poate reține argumentele de neconstituționalitate a prevederilor art.II alineatul doi din Legea nr.186-XVI, expuse în sesizare. Aplicarea normelor legale noi pentru evenimentele care au avut loc în perioada de activitate a punctelor 2 și 3 din Hotărîrea Guvernului nr.338, după cum se solicită în sesizare, ar însemna încălcarea principiilor de drept al neretroactivității și al acțiunii în timp a actului juridic.

6. Cît privește critica de neconstituționalitate a prevederilor art.II alineatul doi din Legea nr.186-XVI, raportate la dispozițiile art.16 din Constituție, Curtea reține următoarele.

Art.16 alin.(2) din Constituție statuează principiul egalității tuturor cetățenilor în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială.

Chintesența normei enunțate constă în faptul că toți cetățenii au aceleași drepturi, libertăți fundamentale și îndatoriri, exercitarea cărora este asigurată de către stat fără discriminare.

Curtea reține că principiul egalității nu trebuie confundat cu principiul uniformității, ultimul implicînd un tratament juridic egal pentru toate cazurile și toate situațiile. În jurisprudența sa Curtea Constituțională a relevat în mod constant că violarea principiului egalității și nediscriminării are loc atunci cînd se aplică un tratament diferențiat în cazuri egale, fără să existe o motivare obiectivă și rezonabilă, sau cînd există o disproporție între scopul urmărit și mijloacele folosite.

Astfel, Curtea consideră nefondată invocarea principiului egalității în situațiile, cînd unele persoane, victime ale represiunilor politice, au primit compensații conform normelor anterioare, iar altele le vor primi conform prevederilor Legii nr.186-XVI, și conchide că dispozițiile stipulate de art.II alineatul doi din Legea nr.186-XVI nu sînt de natură să afecteze principiul constituțional al egalității tuturor cetățenilor în fața legii și a autorităților publice.

În baza argumentelor expuse, Curtea Constituțională apreciază prevederile legale criticate ca fiind constituționale.

În temeiul art.140 din Constituție, art.26 din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.62 lit.a) și art.68 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

HOTĂRĂȘTE:

1. Se recunoaște drept constituționale:

- dispozițiile art.12 alineatul opt din Legea nr.1225-XII din 8 decembrie 1992 “Privind reabilitarea victimelor represiunilor politice” în redacția Legii nr.186-XVI din 29 iunie 2006;

- dispozițiile art.II alineatul doi din Legea nr.186-XVI din 29 iunie 2006 “Pentru modificarea și completarea Legii nr.1225-XII din 8 decembrie 1992 “Privind reabilitarea victimelor represiunilor politice”.

2. Prezenta Hotărîre este definitivă, nu poate fi supusă nici unei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în “Monitorul Oficial al Republicii Moldova”.

**PREȘEDINTELE CURȚII
CONSTITUȚIONALE**

Dumitru PULBERE

**Chișinău, 12 iunie 2007.
Nr.16.**